

آشنایی با ۲۵ زن مشهور و اسیر پس از واقعه کربلا

7 مرداد 1402

عصر روز یازدهم محرم سال ۶۱ هجری، عمر بن سعد اهل بیت امام حسین(ع) را به سمت کوفه حرکت داد. پس از شهادت امام حسین(ع) و یاران وفادار آن حضرت، عصر عاشورا سر مقدس امام به کوفه فرستاده شد. عمر بن سعد یازدهم محرم دستور داد که سرهای سایر شهیدان را شست و شو داده و در میان سرکردگان سپاه خویش تقسیم کنند تا بواسطه آنها از عبیدالله پاداش بگیرند.

وی بر کشته های لشکریان خود نماز خواند و آنها را دفن کردند، ولی بدنهای بی سر شهیدان را در آن بیابان رها کرد. سپس دستور داد زنان، کودکان و بازماندگان واقعه عاشورا را بعنوان اسیر به همراه خود به کوفه ببرند. هنگام خروج آنان از سرزمین کربلا، به خواسته اسیران و یا به دستور عمر بن سعد جهت تازه کردن داغ اسیران و عزیز از دست دادگان، آنان را از کنار پیکرهای شهیدان عبور دادند. لحظه وداع بازماندگان با بدنهای بی سر شهدا، محشری بود.

عصر روز یازدهم اهل بیت(علیهم السلام) به سمت کوفه حرکت و شبانه به کوفه رسیدند و آن بزرگواران داغدار و مصیبت زده را تا صبح پشت دروازه های کوفه نگه داشتند. در همین روز آنان را وارد شهر بزرگ کوفه کرده و جمعیت فراوانی به دیدن اسیران آمدند، که برخی اظهار خوشحالی و شادمانی کرده و برخی دیگر در مظلومیت اهل بیت(ع) و در عزای سید شهیدان، می گریستند و ضجه می زدند.

در زیر با مشهورترین افراد از اسیران کاروان کربلا آشنا می شویم.

۱- ام کلثوم کبری: زینب کبری

۲- آمنه سکینه

۳- ام اسحاق بنت طلحة

ام اسحاق یا ام الحق، (۳۲۱) فرزند طلحة بن عبیدالله است. (۳۲۲) نام او را، عاتکه (۳۲۳) و مادرش را جرباء بنت قسامه، از قبیله ی طی گفته اند. (۳۲۴)

مورخان، نام همسران او و فرزندانش را به ترتیب چنین نقل کرده اند:

۱- امام حسن مجتبی (ع). ام اسحاق، چهار پسر به نام های حسن، حسین، طلحة، ابوبکر و یک دختر به نام فاطمه برای امام دوم (ع) به دنیا آورد. (۳۲۵)

۲- امام حسین (ع). این بزرگوار، بنا به سفارش برادر که هنگام شهادت به او فرمود: برادر! من

از این زن راضی هستم ، نگذارید که او از خانه هایتان خارج شود،(۳۲۶) با ام اسحاق ازدواج کرد و خداوند متعال ، فاطمه و عبدالله را به ایشان عنایت کرد.(۳۲۷)

۳ - عبدالله بن محمد بن ابی عتیق . امیّه ، فرزند عزیز ام اسحاق از عبدالله می باشد.(۳۲۸)

منابع کهن از حضور یا عدم حضور ام اسحاق در کربلا و تحمل مشقت های دوران اسارت وی سخنی نگفته اند ولی با مطالعه واقعه ی ذیل می توان گفت : ام اسحاق در کربلا حاضر و به طور یقین در زمره ی اسیران کربلا نیز بوده است .

ام اسحاق ، همسر امام حسین (ع) در روز عاشورا فرزندی به دنیا آورد که او را عبدالله نامیدند. او به دست عبدالله بن عقبه غنوی و به قولی هانی بن ثبیت حضرمی با تیر مجروح شد. امام حسین (ع) خون او را به سوی آسمان ریخت و خونس به زمین بازنگشت . امام باقر (ع) فرموده است :

اگر قطره ی از این خون به زمین می ریخت عذاب الهی بر مردم نازل می گشت .(۳۲۹)

۴ - ام الکرام (۳۳۰)

ام الکرام ، دختر گرامی امام علی (ع) و مادرش ام ولد است .(۳۳۱) به گفته ی عماد زاده ، او همراه برادرش سیدالشهدا (ع) به کربلا آمد و پس از عاشورا به دست دشمنان اهل بیت (ع) از کربلا به کوفه و سپس به شام به اسارت برده شد.(۳۳۲) از جزئیات زندگی و اقدامات وی در طول اسارت اطلاع دیگری در دست نیست .

۵ - اُمّامه

امامه ، فرزند امام علی (ع) و مادرش ام ولد است .(۳۳۳) او با صلت بن عبدالله ، از نوادگان عبدالمطلب ، ازدواج کرد و برای او دختری به نام نفیسه به دنیا آورد.(۳۳۴) به گفته ی عمادزاده ، امامه جزو زنان حاضر در کربلا بوده و قطعا در کاروان اسیران نیز حضور داشته است .(۳۳۵)

۶ - ام جعفر

ام جعفر نامش جمانه ، فرزند امام اوّل شیعیان ، و مادرش ام ولد است .(۳۳۶) بنا به گزارشی دیگر، ام جعفر و جُمانه ، نام دو دختر از فرزندان امام علی (ع) می باشد.(۳۳۷)

وی از زنان حاضر در کربلا و از اسیران آن حادثه ی خونین است .(۳۳۸) از سایر خصوصیات و جزئیات زندگی وی اطلاعی دیگری در دست نیست .

۷ - ام الحسن بنت علی (ع)

ام الحسن یا ام الحسین از فرزندان امام علی (ع) است .(۳۳۹) نام وی رمله ی کبری ،(۳۴۰) مادرش ام سعید دختر عروّه بن مسعود ثقفی (۳۴۱) و بنا به نقلی ام شعیب مخزومیه می باشد.(۳۴۲) او با پسر عمّه ی خود، جعدّه بن هبیره ی مخزومی که از شیعیان خاص حضرت امیر

المؤمنین (ع) و فرزند ام هانی بود ازدواج کرد (۳۴۳) و خداوند متعال شش فرزند به نام های ، جعفر، علی ، حسن ، حارث ، عبدالله ، یحیی به وی عنایت کرد. (۳۴۴) ام الحسن ، پس از وفات جعدة ، به عقد جعفر بن عقیل در آمد ولی برای او فرزندی نزا. (۳۴۵) برخی عبدالله بن زبیر بن عوام را نیز از همسران ام الحسن دانسته اند. (۳۴۶) اگرچه مورّخین به اسارت وی تصریح نکرده اند ولی بنا بر حضورش در کربلا (۳۴۷) به یقین جزو اسیران کربلا نیز بوده است .

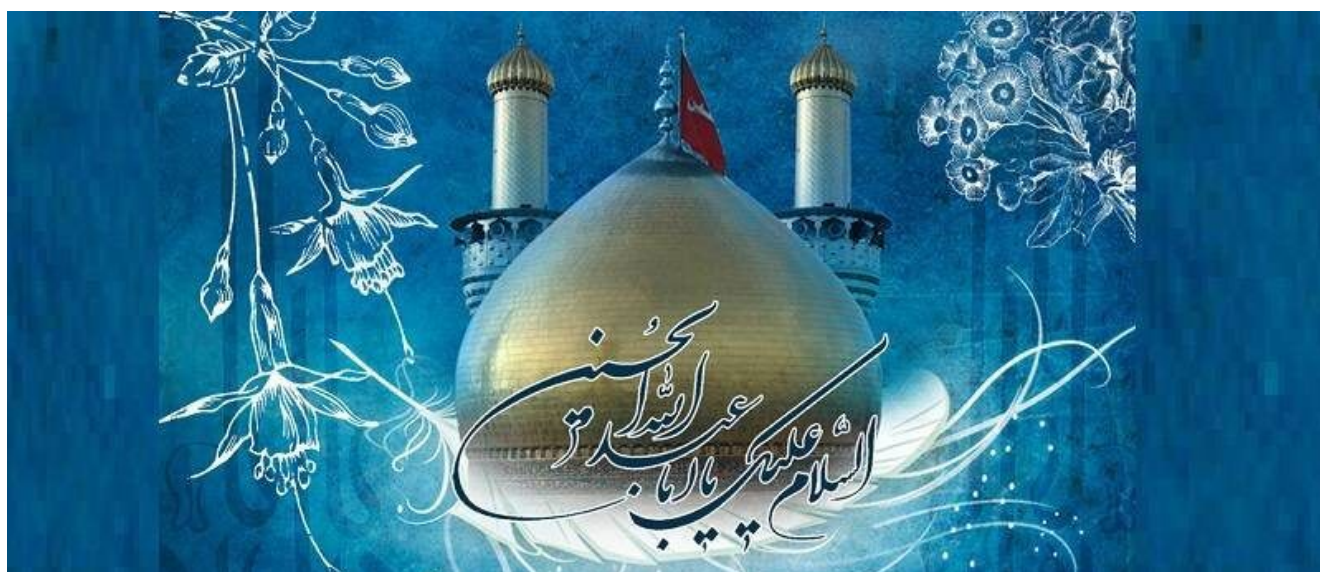
۸ - ام خلف

نام او در منابع کهن وجود ندارد. ولی در منابع متأخر نقل شده که وی همسر مسلم بن عوسجه و همان زنی است که در روز عاشورا پس از شهادت مسلم ، فرزندش ، خلف را به رفتن به میدان نبرد و دفاع از فرزند رسول خدا (ص) تشویق کرد (۳۴۸) و خود عصر عاشورا به اسارت نیروهای دشمن در آمد.

۹ - ام عبدالله

ام عبدالله (۳۴۹) فرزند امام مجتبی (ع) ، نامش ، فاطمه و مادرش ام ولد است . (۳۵۰) او با امام سجاد (ع) ازدواج کرد و از وی چهار فرزند به نام های امام محمد باقر (ع) ، حسن ، علی و عبدالله متولد شد. (۳۵۱) او در خاندان امام حسن (ع) ، در صداقت و راستگویی ، بی نظیر و نخستین زن علویه بود که فرزند علوی (امام باقر (ع)) به دنیا آورد. (۳۵۲)

ام عبدالله با عموی بزرگوارش ، امام حسین (ع) به کربلا آمد و در لباس اسارت به کوفه و شام برده شد. در دوران اسارت شاهد در غل و زنجیر بودن همسر (امام سجاد (ع)) ، گرسنگی و تشنگی فرزند (امام محمد باقر (ع)) و دیدن سرهای خویشاوندان بر نیزه بود. (۳۵۳) در منابع کهن و اخیر اطلاعات دیگری درباره ی نامبرده وجود ندارد.

۱۰ - ام عمرو بن جناده

نام او بحریه و پدرش مسعود خزرجی است . وی در روز عاشورا، پس از شهادت همسرش ، جناده ، به

فرزند نه یا یازده ساله ی خود امر کرد به میدان رفته و مشغول نبرد شود. وقتی عمرو به شهادت رسید، مادر، با خواندن رجز، سر او را به طرف دشمن انداخت و یک نفر را کشت . سپس عمود خیمه را به دست گرفت و با حمله به خصم زبون دو نفر دیگر را نیز به هلاکت رساند. آنگاه ، امام حسین (ع) ، او را از ادامه ی جهاد و مبارزه منع کرد و ام عمرو به خیمه بازگشت . (۳۵۴) از سایر جزئیات زندگی و اقدامات مثبت وی در دوران اسارت اطلاعی در دست نیست .

۱۱ - ام کلثوم بنت عبدالله جعفر

ام کلثوم ، فرزند عبدالله بن جعفر بن ابی طالب (ع) و حضرت زینب (س) است . (۳۵۵) برخی به وی لقب ((صغری)) داده اند. (۳۵۶) معاویه ، او را برای یزید خواستگاری ، ولی دایی بزرگوارش ، امام حسین (ع) با این وصلت مخالفت کرد و ایشان را به عقد ازدواج پسر عمویش ، قاسم بن محمد بن جعفر بن ابی طالب (ع) در آورد. (۳۵۷) خداوند متعال نیز فرزندی به نام ((فاطمه)) به آنان عنایت کرد. (۳۵۸)

ام کلثوم ، همراه همسر خود، قاسم ، به دشت خونین نینوا آمد و پس از شهادت وی ، از کربلا به کوفه و شام به اسیری برده شد. (۳۵۹) مورخان درباره ی اقدامات وی در دوران اسارت ، گزارشی نقل نکرده اند. گروهی از رجال نویسان ، حجاج بن یوسف ، ابان بن عثمان بن عفان (۳۶۰) و خالد بن یزید بن معاویه را نیز از همسران ام کلثوم ، پس از قاسم دانسته اند. (۳۶۱)

۱۲ - ام کلثوم بنت علی (ع) زینب صغری

۱۳ - ام کلثوم صغری

ام کلثوم صغری ، یکی از دختران امیر المؤمنین (ع) ، (۳۶۲) به گفته برخی از منابع از کسانی است که در کربلا حضور داشت و به همراه شمار دیگری به اسارت لشکریان بنی امیه درآمد. (۳۶۳)

گرچه بسیاری از منابع از ام کلثوم به عنوان یکی اسیران حادثه عاشورا نام برده اند، بدون این که مقید به صغری و کبری کنند. (۳۶۴)

۱۴ - ام کلثوم صغری رقیه بنت علی (ع)

۱۵ - ام کلثوم کبری

ام کلثوم کبری یکی از فرزندان امیر المؤمنین (ع) است . (۳۶۵) وی به همراه شوهرش ، عون بن جعفر از مدینه به امام حسین (ع) پیوستند و به همراه آن حضرت در کربلا حضور داشتند. شوهرش در روز عاشورا به درجه رفیع شهادت نایل شد (۳۶۶) و خودش به اسارت لشکریان بنی امیه درآمد. (۳۶۷) گرچه بسیاری از منابع نام ام کلثوم را به عنوان بانویی که در کربلا حضور داشت و جزء اسیران بود آورده اند ولی مقید به صغری و کبری نمودند. (۳۶۸)

۱۶ - ام الثغر خوصاء

او، مادر محسن بن حسین (ع) (۳۶۹) و نامش نامعلوم است. (۳۷۰) ولی احتمال دارد، وی همان رباب یا شهربانو باشد. (۳۷۱) یاقوت حُموی می گوید: وقتی کاروان اسیران کربلا به کوه جوشن رسید که معدن مس و در غرب حلب است، ام محسن فرزندش را سقط کرد. تلاش وی برای تهیه آذوقه در آن مکان بی نتیجه ماند. کارگران آنجا هم نه تنها وی را مساعدت نکردند بلکه ناسزا نیز گفتند. ام محسن، از این کار، خشمگین شد و از خداوند متعال خواست تا آنان را مجازات کند. بر اثر نفرین او برکت از آن کوه گرفته شد. (۳۷۲) از زندگی وی اطلاع دیگری در دست نیست.

از جمله زنانی که در کربلا حضور داشته، ام وهب بوده، وی به همراه شوهرش و یا به همراه فرزندش در همان روز عاشورا طبق گفته اکثر مورّخان به شهادت رسید. اما منتخب التواریخ او را در شمار اسیران کربلا قرار داده است. (۳۷۳)

ام هانی، فرزند امام علی (ع) و مادرش ام ولد است. (۳۷۴) او با پسر عموی خود، عبدالله اکبر بن عقیل ازدواج کرد (۳۷۵) و دارای فرزندی به نام های محمد اوسط، عبدالرحمن، مسلم و ام کلثوم گردید. (۳۷۶)

ام هانی با همسرش به کربلا آمد و پس از شهادت وی همراه کاروان اسیران به کوفه و شام رفت. (۳۷۷).

جُمّانة، فرزند ابوطالب و فاطمه بنت اسد و عمّه ی امام حسین (ع) است. او با پسر عمیش، ابوسفیان بن حارث بن عبدالمطلب، (۳۷۸) از اصحاب خوش سخن رسول خدا و از سرایندگان مرثیه آن بزرگوار ازدواج کرد (۳۷۹) و برایش فرزندی به نام عبدالله به دنیا آورد. (۳۸۰) وی در واقعه ی خونین کربلا و حوادث تلخ پس از آن حضور داشت (۳۸۱) و افشاگر چهره ی باطل حکومت یزید در دوران اسارت بود.

خدیجه ، دخت گرامی امام علی (ع) و مادرش ام ولد است . (۴۰۱) وی با پسر عموی خود ، عبدالرحمن بن عقیل (۴۰۲) و سپس با عبدالرحمن بن عبدالله ... بن عبد شمس ازدواج و خداوند متعال از عبدالرحمن بن عقیل سه فرزند به نام های سعید ، عقیل و حمیده به ایشان عنایت کرد . (۴۰۳)

خدیجه ، بانوی شجاع کاروان حسینی ، علاوه بر تحمل مصیبت شهادت همسرش ، عبدالرحمن بن عقیل و دو جوان دلبندش در کربلا شاهد و ناظر دوران تلخ اسارت نیز بوده است . او سرانجام در کوفه ، دیده از جهان فرو بست و به جوار حق شتافت . (۴۰۴)